

GLOBALIZARE, MIGRAȚII, STAT-NAȚIUNE

**Maria Stoicovici, Assist. Prof., PhD, Technical and Military
Academy of Bucharest**

Abstract : The social issue concerning globalization has turned transnational and has acquired remarkable strength as a consequence of the recent planetary challenges, among which there are the demographic evolution, migration and the deterioration of the environment. For the Europeans who find themselves fully involved in the process of European nation creation, migration represents a challenge and also their main preoccupation, since they are confronted with the settlement of masses of people with different cultural and political traditions, who are questioning the national integration process and making demands for the reduction and supervision of differences.

Keywords: Globalization, social issue, planetary challenges, migration, nation-state, integration, multicultural nation

Problema socială în globalizare

După cel de-al Doilea Război Mondial, structurile societății internaționale au fost marcate timp de patruzeci de ani de echilibrul bipolar bazat pe teroarea nucleară. Cursa înarmărilor a impus raporturi de forță, sisteme de opresiune și sfere de influență. Sfârșitul Războiului Rece a șters însă vechile reprezentări privind „lumea occidentală” și „țările din Est”, și a făcut ca noțiunea de „Lumea a Treia” să se deprecieze.

În acest răstimp au avut loc schimbări politice mari, demografia a crescut cu precădere în Asia și Africa, sistemul capitalist s-a dezvoltat (progres în modul de producție, creșterea enormă a fluxurilor financiare și comerciale la scară internațională) sub impulsul întreprinderilor transnaționale și al băncilor și au apărut noi poli de creștere economică în China, India, precum și în alte părți ale Asiei și Americii Latine. Toate aceste răsturnări s-au produs în cadrul fenomenului de globalizare și au fost însoțite de puternice polarizări sociale atât în interiorul statelor cât și între diferitele regiuni ale lumii, fapt ce a constituit în același timp și sursă de insecuritate internațională.

Sub influența acestui proces structurile relațiilor internaționale, modelul dominant al statului-națiune trec printr-o perioadă de criză: vechile societăți își pierd reperele ideologice și culturale, indivizii nu mai cunosc normele și practicile ce stau la baza ordinii politice, iar mecanismele de cooperare interguvernamentală ale statelor tradiționale slăbesc. În interior, guvernele trebuie să asigure protecția socială, iar în privința degradării mediului natural nu au resurse sau mijloace politice și mecanisme instituționale pentru a le aborda.

Problema socială a globalizării afectează umanitatea în ansamblul său, și de aceea este astăzi în centrul dezbaterilor ideologice și confruntărilor politice. Ea privește polarizări sociale între cei mai bogați și cei mai săraci, situația deplorabilă a populațiilor care trăiesc astăzi „sub pragul de sărăcie”, violența din universul lor, condițiile de muncă înfiorătoare, exploatarea copiilor și a femeilor, în special în Asia. Toate acestea au determinat fluxuri de migrație de la sate către aglomerările urbane sau către alte state în special din nord. Cauzele lor, printre care presiunile demografice, șomajul sau folosirea incompletă a mâinii de lucru, conflictele de clasă, sunt analoge celor care au provocat migrațiile din Europa sau din colonii

către metropolele americane acum mai bine de un secol. Mai mult, fluxurile aduc atingere mediului, și astfel amenință supraviețuirea însăși a umanității.

Dacă la începutul procesului de industrializare, clasa muncitoare și-a obținut succesele prin confruntări politice desfășurate în cadrul statelor, în epoca globalizării situația socială a celor ce muncesc este determinată de realități de natură transnațională. În interior, majoritatea guvernelor nu stăpânesc complet mecanismele de reglementare a problemei sociale, iar în exterior, mecanismele internaționale nu pot rezolva, negocia sau arbitra conflictele determinate de aceasta. Uneori politicile recomandate de ele agravează polarizările sociale în țările sărace. Partidele și sindicatele se organizează dificil în fiecare stat (mai ales ultimele își pierd tot mai mult influența). Ele nu pot nici măcar să aibă poziții politice comune pentru a face față strategiilor întreprinderilor transnaționale.

Așa se face că începând cu ultimii ani ai secolului XX aproximativ 1,2 miliarde de persoane trăiesc într-o sărăcie aproape absolută,¹ iar trei miliarde de persoane au mai puțin de doi dolari pe zi pentru a trăi.² Aproape jumătate din populația Asiei de Sud și a Africii subsahariene, un sfert din cea a Americii Latine și a Caraibelor, o treime din cea a Orientului Mijlociu și a Africii de Nord trăiesc sau mai degrabă supraviețuiesc și astăzi în condiții de maximă sărăcie. Aceste realități sociale nu pot să nu reprezinte riscuri de securitate majore.

Responsabili pentru această situație sunt decidenții politici, puterile publice. Existența sărăciei traduce o carență în raporturile de solidaritate și, prin urmare, în mecanismele de integrare politică, ea reflectă slăbirea structurilor comunitare și a puterilor publice, fapt ce crează condiții de excludere sau de dezintegrare socială. Or statul ar trebui să concure la stabilirea și menținerea unui cadru instituțional favorabil securității interne, la bunăstarea economică și socială, la protejarea mediului.

Noile provocări planetare

Puternicele polarizări sociale de care am amintit mai sus determină, la rândul lor, subdezvoltare și mizerie, ce antrenează creșterea demografiei, degradarea mediului și migrații, considerate a fi noile provocări planetare ale secolului XXI.

2.1 Evoluția demografică

Prin dimensiunile sale, evoluția demografică devine o mare miză a politicii internaționale căci nu poate fi disociată de sărăcie, migrații, epuizarea resurselor naturale³, poluarea de toate felurile, conflictele și tragediile umanitare. Ea provoacă mutații la fel de impresionante în repartiția spațială și în piramida vârstelor, a căror semnificație și consecințe nimeni nu poate să le anticipeze.

Imense fluxuri de oameni migrează către orașe. Orașele au fost întotdeauna în inima proceselor de civilizație și la răscrucile marilor mișcări de populație, ale schimburilor de idei, de informații privind progresul științific și tehnic; ele au fost centrele puterii politice dar și locurile de contestare a acesteia. Creșterea populației, și în special a celei de la oraș, ar trebui să determine schimbări culturale, sociale și politice de mare amploare, căci azi mai mult ca niciodată, esențialul activităților economice, al industriilor, serviciilor, principalele instituții

¹ P. de Senarclens, *Globalizarea*, 2e éd. Dalloz, Paris, 1998, p.99

² PNUD, *Rapport annuel sur le développement humain*, New York, 1999

³ Ange Bergson Lendja Ngnemzu, « *Sécurité sociale* » et politisation française d'une vogue essentialiste in http://assisesethno.org/IMG/pdf/Identite_et_immigration.pdf

de educație, de formare și cercetare se concentrează în orașe. Aglomerările urbane beneficiază în general de cele mai bune infrastructuri în domeniile comunicării, sănătății și energiei. Ele oferă populațiilor cele mai mari șanse să găsească de lucru, să se bucure de activități culturale diversificate.

2.2 Degradarea mediului

Mutațiile care se produc astăzi în mediul înconjurător, cândva exprimate extrem de plastic „les forêts précèdent les hommes et les déserts les suivent », afectează planeta și vor avea cu siguranță ceva de spus în distribuția spațială a populațiilor în viitor. Deplasările acestora determină răsturnări sociale, economice și de mediu care pot, la rândul lor determina grave dezechilibre ecologice. Plecările temporare sau definitive nu pot să nu aibă repercusiuni asupra funcționării societăților, ele afectând modul de utilizare a spațiului și gestionarea resurselor. Semnalele pe care le dă mediul, printre care pierderea productivității terenurilor agricole sau saturarea terenurilor cultivabile, înseamnă pentru agronomie tot atâtea provocări, iar cercetarea în acest domeniu, care să vizeze varietăți mai productive, a devenit factorul decisiv al creșterii producției agricole nevoită să satisfacă în viitor nevoile nutriționale în creștere ale planetei.

2.3 Migrațiile

Migrațiile au devenit una dintre cele mai delicate probleme sociale, economice și politice din ultimii ani. Dacă nu sunt gestionate atent pot cauza tensiuni sociale și politice grave, pot afecta securitatea în toate dimensiunile sale, atât a țărilor de primire cât și a celor de destinație.

Mișcările internaționale de populație fac parte, la rândul-le, din marile provocări sociale și politice ale epocii contemporane. Numărul persoanelor ce trăiesc astăzi în afara țării de origine este evaluat la aproximativ 230 milioane de persoane (OIM)⁴. El nu cuprinde milioanele de imigranți clandestini și nu cuprinde de asemenea fluxurile de migranți interni din fiecare țară (la începutul anilor 80 se evalua cam la vreo 200 milioane numărul migranților interni din India). Aceste mișcări au devenit de o mare importanță în toate țările din emisfera sudică și, în special, în China.

Migrațiile sunt încurajate de schimburile de bunuri și de servicii, de dezvoltarea comunicațiilor, de diminuarea costurilor de transport, de progresul rețelelor de informații, de creșterea interacțiunilor economice între diferitele părți ale lumii și de integrările regionale.

Dar care sunt adevăratele cauze ale imenselor fluxuri de migrație? Îndatorarea critică a statelor Lumii a Treia, făcută publică la începutul deceniului opt al sec. XX, a avut ca și consecință impunerea statelor îndatorate de către instituții precum Bretton Woods, Programele de Ajustare Structurală, (P.A.S.),etc. Aceste programe prevedeau, printre altele, privatizarea întreprinderilor de stat, însoțită de concedieri masive; tăieri drastice din bugetele sociale (sănătate, educație); scăderea salariilor reale. Consecința lor vizibilă a fost pauperizarea crescândă a populației acestor țări. Și, ca și consecințe mai puțin vizibile, au fost, pe de o parte, războaiele la care s-au dedat elitele politice și care au sărăcit tot mai mult săracii, inclusiv migrația forțată internă sau externă a populațiilor ce fug din calea războiului și sunt confruntate cu condiții de viață cum nu se poate mai grele, iar pe de altă parte, impunerea

⁴ Maria Stoicovici, *Migrația populațiilor și perspectiva sa socială și lingvistică*, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2013, p. 115

agriculturii productiviste, care elimină mica producție și sărăcește solurile, dar produce și jafalul pădurilor vândute multinaționalelor.

În fața acestei situații-limită, comunitățile și indivizii, mânați de instinctul de supraviețuire, recurg la migrație. Datele cercetărilor arată că mișcarea migratorie se face mai mult către Nord și este un răspuns la criza datoriei. Astfel, de exemplu, a fost inițiată în cadrul Cooperării Economice pentru Asia și Pacific (APEC) o migrație pentru lucru a Filipinelor, Pakistanului și Bangladeshului către Hong-Kong, Singapore, Orientul Mijlociu, Europa, America de Nord. Forța de muncă, inclusiv sub formă de mână de lucru feminină casnică cvasi-sclavagizată, este exportată ca o marfă. Este foarte ieftină, supraexploatăată, ilegală și cuprinde multe femei și copii. Nici mâna de lucru legală nu este mai puțin discriminată, de exemplu cei 250.000 de argentinieni din clasa mijlocie, imigranți în Spania sau în Italia pe timpul celor trei ani, 2000-2002, de criză argentiniană sau, în 2004, medicii străini din Franța, victime ale discriminărilor în materie de condiții de muncă -zile de muncă mai lungi, gărzi- și de venituri (inferioare medicilor francezi).

Globalizarea neo-liberală a făcut astfel ca migrația să fie mai mult ca oricând în centrul dezbaterilor, constituind din ce în ce mai mult un fenomen de masă din moment ce cuprinde aproape miliard de persoane, pentru care ea constituie *singura strategie de supraviețuire*. Țările râvnite de migrația internațională veghează însă și concep sau încearcă să conceapă legi pentru a-și proteja bogățiile lor, care provin chiar din țările de unde au venit migranții.

Migranții în Europa

Așa cum am văzut mai sus, actualele mișcări de populație din lume cuprind aproximativ un miliard de oameni. Dintre aceștia, 740 de milioane de persoane migrează în interior. Dar indiferent de ce caracter ar avea migrația- internă sau internațională- profilurile migranților, cauzele deplasărilor, consecințele acestora sunt aceleași peste tot. Migrațiile pun în evidență însă rupturile și marile dezechilibre Nord-Sud, apărute ca urmare a nevoilor piețelor muncii, constrângerilor cauzate de îmbătrânirea populațiilor din Nord și aspirațiilor legitime ale populațiilor defavorizate din Sud.

Imensele fluxuri în mobilitate determină, prin deplasarea lor, schimbări atât în țările de destinație cât și în cele de origine. Printre ele una, de care mă voi ocupa în continuare: problema admiterii imigranților. Bătrânul continent european, care s-a văzut în ultimul secol luat prin surprindere de acest fenomen, a devenit la ora actuală cea mai râvnită zonă a lumii, transformându-se astfel din pământ de emigrație în pământ de imigrație.

Națiunile europene văd imigrația ca pe o mare provocare⁵, ca principala lor problemă de rezolvat. De ce? Pentru că instalarea populațiilor („noile pericole”) aparținând altor tradiții culturale și politice repune în discuție procesul de integrare națională și determină pe responsabilii politici să ducă o politică care să controleze și să atenueze formele de diferențiere introduse în mod inevitabil de populațiile străine așezate definitiv. Migrațiile provoacă tulburări sociale, perturbă în societatea de primire regimul de supunere a autohtonilor.

⁵ D. Schnapper, *Ce este cetățenia*, Paralela 45 Pitești-București, 2004, p. 168.

Națiunea în Europa s-a constituit în secole de istorie comună. Ordinea politică a fiecărei națiuni europene acceptă ca membri numai pe cei care pot participa la practicile și valorile vieții colective. Prin urmare, aceste națiuni stabilesc în dorința lor de menținere a ordinii politice, condiții riguroase pentru regruparea familială sau pentru dreptul de azil. Includerea sau excluderea, exigențele impuse celor care cer să devină cetățeni ai uneia dintre democrațiile europene depind de interesele fiecăreia dintre aceste țări și de modul în care ea percepe viitorul. Fiecare țară își are propriile exigențe, pentru că de la o țară la alta diferă concepția de cetățean.

3.1 *Tratamentul aplicat migranților*

Când, în anii 70, democrațiile occidentale au încercat să stopeze migrația, au obținut rezultatul invers. Migrația s-a accentuat, și, în special, cea pe căi ilegale. Era prea târziu. Au început represiunile. Asistăm azi, în ciuda faptului că demografia europeană scade și că statele europene au tot mai multă nevoie de mână de lucru, la un tratament nedemn al migranților manifestat prin violență față de ei, privare ilegală și nelegitimă de libertate, legislații cu conotații xenofobe și rasiste, etc. Violența față de cele și cei care fugeau de infernul din țara lor s-a exprimat și se exprimă și azi la fel, indiferent de coastă mediteraneană (marocană sau europeană). Numeroase rapoarte denunță morțile datorate gloanțelor, loviturilor, rănirilor și altor tratamente ale căror victime sunt migranții celor două părți ale mării. Patrurile de la frontierele spaniolă și marocană utilizează violența aproape fără nici un control și fără să răspundă în fața legislației țărilor respective sau a dreptului european sau internațional. Curtea Internațională de Justiție sau Curtea Inter-americană a drepturilor omului amintesc de obligațiile statelor în privința migranților (refugiați, azilanți), dar apar frecvent cazuri de privare ilegală și nelegitimă de libertate, rău tratament sau legislații cu conotații xenofobe, chiar rasiste, practicate în Franța, Spania, Maroc, Italia. Europa vrea să se închidă în fortăreața sa, mai ales acum în perioadă de criză, și lasă câteva avanposturi precum Spania, Italia, Grecia pentru a o proteja de un nou tip de „invadatori”, chiar și cu riscul inițierii unei politici sistematice de violare a drepturilor omului.⁶

Ce denotă acest lucru? Că statele europene nu reușesc să asigure securitatea umană. Aceasta este „parte integrantă din starea de a fi” (Ange Bergson Lendja Ngnemzu), adică siguranța fizică a indivizilor, bunăstarea lor economică și socială, respectarea demnității și valorilor lor. Securitatea este percepută ca un bun public. Asigurarea ei răspunde nevoii strategice de favorizare a dezvoltării umane durabile și promovează pacea și stabilitatea națională, regională și mondială. Știm că acest concept se traduce prin politici publice. Statele suverane au obligația să-și protejeze cetățenii de catastrofele evitabile, altfel asigurarea securității umane intră în sarcina comunității internaționale.

Justificări

Europenii își justifică atitudinea față de imigranți afirmând că:

- națiunile europene sunt comunități de limbă, cultură, destin istoric. Pentru cetățenii lor, identificarea cu statul-națiune a dat o anumită conștiință națională;

⁶ Ange Bergson Lendja Ngnemzu , *op.cit.* in http://assisesethno.org/IMG/pdf/Identite_et_immigration.pdf

- identitatea cetățenilor lor a fost construită în timp, printr-un proces dinamic, subiectiv, complex, schimbător, într-un anumit context social. Dacă acest context social a fost națiunea, atunci sentimentul identitar a fost bine înrădăcinat și imuabil (primordialistii);
- limba (oricărui stat european) este marcator al apartenenței etno-lingvistice și sursă de reprezentări sociale împărtășite;
- cetățenii unui stat îi pot accepta numai pe cei ce vor să participe la practicile și valorile vieții colective.

Or, o astfel de identitate bazată pe simbioza etnic-cultural-național diferențiază și exclude. Prin excludere va determina *criza identitară*.

Spațiul public național devine locul în care se produce contactul între resortisanți, prilej de altfel de exprimare a sentimentului de apartenență. Prezența Celuilalt din ce în ce mai vizibil și impresia de proximitate întărită de tehnologiile comunicării⁷ sunt surse de neliniște și de *repliere identitară*.

Ca să putem înțelege ceea ce se petrece astăzi cu statul-națiune să încercăm să trecem în revistă evoluția acestuia.

Evoluția conceptului de națiune

Prima justificare a comportamentului european, am văzut, se referă la faptul că popoarele europene sunt națiuni istorice. Conceptul s-a schimbat în funcție de epocă și fiecare epocă a adus o altă abordare. La început, în societățile medievale, tradiționaliste, feudale, națiunea era nobilimea, aristocrația, parlamentele feudale, dietele. Națiunea nu implica sau nu includea în mod necesar populația unei țări întregi.

Ideea de *națiune* apare în Olanda, odată cu modernitatea, la sfârșitul secolului XVI, făurită de conștiința colectivă, formată în lupta contra ocupanților spanioli. Se construiește astfel o unitate politică și se dezvoltă o cultură comună. Ideea de națiune a fost un puternic factor de integrare politică a unei țări divizate și slăbite de diversele religii și de limbile multiple. Ea își va crea o cultură urbană, bază a unei unități sprijinite pe puterea economică și pe modernitatea civică burgheză.

În cele din urmă, ideea de *națiune* se va impune în construcția statelor moderne, suverane și independente, în Marea Britanie, Franța și Statele Unite, în special în secolul XVIII. Termenul modern de *națiune* a apărut odată cu Revoluția Franceză, când cuvântul națiune este asociat cu drepturile omului, cu libertățile, cu egalitatea, cu fraternitatea. Națiunea a devenit izvorul suveranității politice. La această versiune modernă de națiune s-a adăugat apoi, în versiunea germană, herderiană, noțiunea de comunitate de limbă, de cultură, de destin istoric. În toate națiunile moderne națiunea se definește prin cultura națională, prin istoria națională, care formează conștiința identității naționale.⁸

La construirea ideii de *națiune* au concurat trei mari dimensiuni: rațiunea, voința și dreptatea. Națiunile s-au construit integrând o economie industrială, o cultură modernă secularizată și un stat birocratizat pe un teritoriu dat. Pentru individ, apartenența la națiune este sinonimă cu apartenența la stat. Drepturile sale decurg din cele ale statului-națiune.

⁷D. Wolton, *Culture: Le refoulé de l'Europe*, în Meyer Bisch, P. & Dacheux, E., 1999, p. 25-33

⁸ François Fejtö (Ungaria) : *Nouvelle Europe : minorités et réfugiés*, Actes de colloque, 25-26 martie, 1992

Norbert Elias⁹ vede națiunea ca identitate culturală și populară comună din care decurg identitatea și psihologia individului sub forma „habitus-ului social”. Apartenența la națiune este dată prin naștere. Ea este „comunitatea sa emoțională”. Ea este moștenită. Identitatea individului decurge din identitatea națională. Individul este legat de ai săi prin legături de dependență reciprocă care formează un fel de matrice a societății; sub efectul acestor strânse legături, comportamentele indivizilor s-au modificat de-a lungul secolelor.

Și pentru Habermas, națiunea este locul unde oamenii împărtășesc aceeași cultură și aceeași istorie, *locul afectivității*, în timp ce spațiul public european este *locul legii*.¹⁰

În teoria românului Dimitrie Gusti asupra națiunii predomină criteriile culturale în fața celor politice și economice. “Națiunea este unitatea socială integratoare, singura unitate socială care își ajunge sieși [...], fiind în stare să-și creeze o lume proprie de valori, să-și stabilească un scop în sine și să-și afle mijloacele de înfăptuire, adică forța de organizare și propășire în propria ei alcătuire.”¹¹

Școala sociologică de la București a militat pentru abordarea integratoare și monografică a realității sociale, decupate în unități sociale (sat, oraș, regiuni, unități de viață și de producție, stat național).

Dacă în epoca modernă integrarea națională a avansat în același timp cu nivelul de viață și, în ciuda costurilor, modernizarea a permis construirea de societăți mai raționale, mai juste și mai active, către sfârșitul sec. XX legătura între progres și integrare națională s-a rupt.

Și aceasta din cauza preocupării statelor mai mult pentru crearea condițiilor sociale favorabile creșterii. Economia s-a autonomizat în raport cu politicul, ea fiind organizată mai mult pe criterii de eficacitate și raționalitate, în timp ce politicul nu se mai preocupă atât de mult să mobilizeze populația, cât să intervină pentru a garanta menținerea unei anumite egalități necesare stabilității sociale a teritoriului. Urmările au fost: creșterea șomajului, fragilizarea claselor mijlocii. Apoi, mari schimbări sociale și istorice, au determinat creșterea instabilității politice, internaționalizarea economiei, cu urmarea directă slăbirea statului, dereglarea, dualizarea societăților și dezvoltarea excluderii, într-un cuvânt, dezbinarea socială și culturală a națiunilor. Se pare că viitorul țărilor nu merge mai mult către integrare, ci către o îndepărtare din ce în ce mai mare între clasele sociale și, deci, către dezintegrare și perspective ireconciliabile. Statul este incapabil să construiască o conștiință națională politică pozitivă și să dezvolte un discurs politic național de sinteză. Această atitudine reprezintă un obstacol major în calea dezvoltării, o sursă de tensiuni interetnice și unul dintre elementele centrale ale declanșării conflictelor.

Conotațiile conceptului de națiune depind de mulți factori : tradiții culturale, evoluție administrativ-instituțională, condiții economice favorabile diversificării profesiunilor și preocupărilor intelectuale, orientare religioasă, producții literar-filosofice, ș.a. De aici și explicațiile diferite ale conceptului în funcție de limbă.

Apoi, în pofida mai multor coincidențe, culturile politice ale Europei occidentale nu indică nici ele o unitate de vederi asupra conceptului de națiune.

Sociologul Anthony Smith, în *Ethnic Origins of Nations* (1986), *National Identity* (1991) și *Nationalism and Modernism* (1998) susține că națiunea și naționalismele moderne

⁹ N. Elias, *Societatea indivizilor*, Paris, Fayard, 1991

¹⁰ D. Schnapper, *op. cit.*, p. 168

¹¹ Dimitrie Gusti, *Problema Sociologiei. Sistem și metodă*, București, Institutul Social Român, 1940

sunt înrădăcinate în etnii premoderne. Etniile sunt “populații care au un nume și care împărtășesc anumite mituri ale originilor, istorii și culturi, fiind asociate cu un teritoriu specific și având un anumit simț al coeziunii.” Autorul enumeră anumite atribute ale națiunii precum : istoria comună și teritoriul comun, cultura comună, o anumită dezvoltare și integrare economică, o Constituție coerentă și un sistem politic-administrativ coerent. Nu toate națiunile se regăsesc însă în aceste atribute.

Astăzi, atributele națiunii derivă în primul rând din practica politică. Dar termenul presupune și un contract social, voința indivizilor de a fi și a crea împreună o coeziune socială fără de care este imposibilă funcționalitatea instituțiilor.

Părerăa lui Dominique Schnapper¹² este că națiunea rămâne un loc de identificare privilegiată. Dimensiunea națională este prezentă în drept, în modul de a trăi și a gândi, în inconștientul colectiv pe care individul le interiorizează de-a lungul întregului său proces de socializare. Dar națiunea nu este construită o dată pentru totdeauna. Ea nu este un dat. Ea este elaborată și se menține printr-un proces continuu de integrare a unor populații diverse, un proces care nu se termină niciodată și care, prin definiție, include pe unii (naționali) și exclude pe alții (străinii).

În noile condiții ale Uniunii europene, ceea ce numeam cândva politică externă a unei națiuni, astăzi se transformă în politică externă continentală. Aspirația Uniunii este de a formula coerent și unitar politica bătrânului continent în raporturile sale cu America, Asia și lumea arabă. Astfel perechea stat-național în politica externă trebuie să se estompeze în favoarea unei gândiri politice transnaționale sau supranaționale.

Europa are nevoie de mitul civic, mit care o poate ajuta în formarea identității federale comune. Hanspeter Kriesi¹³ este de părere că primul pas în crearea națiunii europene este existența unei politici democratice în toate statele care aspiră să devină membre ale viitoarei federații. Si aceasta prin democratizarea instituțiilor politice, prin promovarea mitului civic al trecutului european comun, absolut necesar în asigurarea « patriotismului constituțional ».

Moderniștii văd națiunea ca „o comunitate politică imaginată”¹⁴, iar naționalismele, ca pe liantul modern al națiunilor. În această construcție, comunitățile etnice, chiar dacă sunt mult mai vechi și mai răspândite decât națiunile, nu reprezintă decât instrumente ale conducătorilor în lupta pentru putere.¹⁵

E. Morin prevede pentru viitor „dezvoltarea și multiplicarea confederațiilor și federațiilor, unde imperativul respectării națiunilor se asociază cu imperativul depășirii Statului-Națiune [...]. Epoca fecundității statului național, creat de Europa pentru orice situații, este acum depășită. Eliberarea națiunilor, naționalităților, nu se mai poate face decât prin constituirea, dezvoltarea și multiplicarea formulelor confederative”¹⁶.

Proiectul european tinde către formarea „națiunii multiculturale”, un loc în care se protejează diversitatea și eterogenitatea grupurilor și teritoriilor. Logica Europei viitoare urmărește o unificare puternică și o integrare economică și politică și, prin urmare, uniformizarea continentului. În aceste condiții vor fi absolut necesare politici care să asigure

¹² Dominique Schnapper, *op. cit.*

¹³ Hanspeter Kriesi, *Les démocraties occidentales. Une approche comparée*, Paris, Economica, 1994.

¹⁴ Benedict Anderson, *Comunități imaginate*, București, Editura Integral, 2000

¹⁵ A.D. Smith, *Nations and Nationalism in a Global Era*, London, Polity Press, 1995, p.29

¹⁶ E. Morin, *Gândind Europa*, ed. Trei, București, 2002, p. 176

în primul rând egalitatea în drepturi a cetățenilor întregului spațiu al Uniunii, indiferent de originea sau statutul lor. Respectându-i pe ei Europa se va respecta pe sine și, la rândul ei, va fi respectată.

BIBLIOGRAFIE:

- Anderson, Benedict, *Comunități imaginate*, București, Editura Integral, 2000
- Appadurai, A., *Après le colonialisme : les conséquences culturelles de la globalisation*, Paris : Payot, 2001
- Bergson Lendja Ngnemzu, Ange, « Sécurité sociétale » et politisation française d'une vogue essentialiste in http://assisesethno.org/IMG/pdf/Identite_et_immigration.pdf
- Elias, N., *Societatea indivizilor*, Paris, Fayard, 1991
- Fejtő, François, (Ungaria) : *Nouvelle Europe : minorités et réfugiés*, Actes de colloque, 25-26 martie, 1992
- Gusti, D., *Problema Sociologiei. Sistem și metodă*, București, Institutul Social Român, 1940
- Habermas, Jürgen, *Despre Europa*, Paris, Fayard, 2000
- Habermas, J., *Théorie de l'agir communicationnel*, Paris, Fayard, 1992, p.18
- Kastoriano, R., *Quelle identité pour l'Europe ?*, Presses de Sciences Po, p. 16, 1988
- Kriesi, Hanspeter, *Les démocraties occidentales. Une approche comparée*, Paris, Economica, 1994.
- Morin, E., *Gândind Europa*, ed. Trei, București, 2002, p. 176
- Neumann, V., *Neam, popor sau națiune?*, Despre identitățile politice europene”, ed. Cartea Veche, București, 2003/ 2004
- Schnapper, D., *Ce este cetățenia*, Paralela 45 Pitești-București, 2004, p. 168
- de Senarclens, P., *Globalizarea*, 2e éd. Dalloz, Paris, 1998, p.99
- Smith, A.D. *Nations and Nationalism in a Global Era*, London, Polity Press, 1995, p.29
- Stoicovici, Maria, *Migrația populațiilor și perspectiva sa socială și lingvistică*, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2013
- Wolton, D., *Culture: Le refoulé de l'Europe*, în Meyer Bisch, P. & Dacheux, E., 1999, p. 25-33
- PNUD, *Rapport annuel sur le développement humain*, New York, 1999